

Всеукраїнський конкурс наукових робіт зі спеціальності
«Професійна освіта»

КОНКУРСНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА

на тему: «ІНТЕГРАЦІЯ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ»

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	6
1.1. Поняття та сутність формальної, неформальної та інформальної освіти	6
1.2. Необхідність і можливості інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання	9
1.3. Педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання	13
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА АНАЛІЗ СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ	19
2.1. Критерії, показники та рівні сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти	19
2.2. Організація та методика педагогічного експерименту	21
2.3. Аналіз результатів експериментальної перевірки сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти	26
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	36

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена сучасними трансформаційними процесами в освіті, пов'язаними з цифровізацією суспільства, швидкими змінами ринку праці та зростанням вимог до професійної компетентності майбутніх педагогів. У цих умовах традиційна формальна освіта не завжди забезпечує своєчасне оновлення знань і формування практично значущих компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності, що актуалізує потребу в її поєднанні з ресурсами неформальної освіти. Інтеграція формальної та неформальної освіти сприяє створенню гнучкого, відкритого та практико-орієнтованого освітнього середовища, забезпечує можливість проектування індивідуальної освітньої траєкторії, розвиток готовності до безперервного професійного саморозвитку та підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців, що визначає її важливе наукове й практичне значення.

Теоретичні засади неформальної освіти, а також особливості її інтеграції з формальною освітою у процесі професійної підготовки висвітлено у працях вітчизняних науковців, зокрема С. Алексєєвої, Є. Смеляненка, О. Пономаренка, Є. Савельєва, Н. Терьохіної та інших, а також зарубіжних учених, серед яких Н. Ботеза, Г. Венгжин, А. Грайцевці, С. Деньковська, К. Фійорек та інші.

Аналіз теоретичних напрацювань у сфері інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів дав змогу виявити низку суперечностей між: високими вимогами до рівня професійної компетентності педагогів і недостатнім використанням потенціалу неформальної освіти для їх особистісно-професійного розвитку; необхідністю формування цілісної професійної компетентності майбутніх педагогів на засадах інтеграції формальної та неформальної освіти та недостатньою розробленістю науково обґрунтованих педагогічних умов її забезпечення; потребою оновлення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання із залученням ресурсів неформальної освіти та недостатнім рівнем навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Отже, актуальність теми, її недостатня теоретична та практична розробленість та необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження *«Інтеграція формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання»*.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.

Відповідно до мети визначено такі *завдання дослідження*:

1. Проаналізувати сутність і зміст понять «формальна», «неформальна» та «інформальна освіта» у сучасному науково-педагогічному дискурсі.

2. Обґрунтувати необхідність та можливості інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.

3. Визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.

4. Розробити критерії, показники та рівні сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти.

5. Організувати, провести та проаналізувати результати педагогічного експерименту щодо перевірки сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти в умовах реалізації визначених педагогічних умов.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження застосовано комплекс взаємопов'язаних *методів*: 1) *теоретичні* – аналіз й узагальнення

літературних джерел з метою визначення ступеня розробленості проблеми та обґрунтування педагогічних умов інтеграції формальної та неформальної освіти; 2) *емпіричні* – спостереження, опитування, анкетування здобувачів вищої освіти, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки ефективності визначених педагогічних умов та встановлення рівнів сформованості готовності майбутніх педагогів до інтеграції формальної та неформальної освіти; 3) *статистичні* – кількісний і якісний аналіз результатів дослідження, їх порівняння та узагальнення з метою виявлення динаміки змін і підтвердження ефективності визначених педагогічних умов.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що з'ясовано роль неформальної освіти у професійному розвитку майбутніх педагогів професійного навчання; теоретично обґрунтовано педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у їхній професійній підготовці; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх педагогів професійного навчання до інтеграції формальної та неформальної освіти.

Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що розроблені педагогічні умови та діагностичний інструментарій можуть бути використані у практиці закладів вищої освіти для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів.

Дослідно-експериментальна база дослідження: ННІ професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом їх оприлюднення на: трьох Міжнародних та трьох Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Публікації. Результати роботи висвітлено в шести публікаціях.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 48 сторінок із них основний зміст – 30 сторінок. Робота містить один рисунок, 7 додатків. Список використаних джерел складає 35 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. **Поняття та сутність формальної, неформальної та інформальної освіти**

В умовах сучасних освітніх і технологічних викликів професійна підготовка майбутніх педагогів потребує оновлення змісту та підходів до навчання. Динамічний розвиток технологій зумовлює необхідність забезпечення безперервності, гнучкості та ефективності освітнього процесу, що відповідає концепції навчання впродовж життя [2].

Відповідно до Закону України «Про освіту», виокремлюють формальну, неформальну та інформальну освіту, які у взаємодії забезпечують безперервний професійний розвиток особистості. У цій системі формальна освіта виступає базовим складником професійної підготовки, оскільки забезпечує системність знань, їх стандартизацію та офіційне підтвердження кваліфікації [26]. Згідно тлумачного словника формальна освіта розглядається як напрям, що ґрунтується на розвитку пам'яті, мови, уваги та розумових здібностей особистості [9, с. 1544].

У наукових дослідженнях формальна освіта трактується як регламентований процес, що здійснюється відповідно до державних стандартів і реалізується у спеціалізованих закладах освіти [3]. Її розглядають як цілісну державну систему, що охоплює всі рівні освіти, характеризується чіткою структурованістю та завершується здобуттям офіційних кваліфікацій [19; 27]. І. Юник акцентує увагу на таких її ознаках, як нормативність, системність, тривалість і контрольованість освітнього процесу, водночас підкреслюючи обмежену мобільність і ризик швидкого застарівання знань [34].

Узагальнення наукових підходів дозволяє стверджувати, що формальна освіта є основою професійної підготовки майбутнього педагога, оскільки

забезпечує фундаментальні знання та офіційне визнання кваліфікації. Водночас її обмежена гнучкість і повільне оновлення змісту актуалізують необхідність залучення неформальної освіти як ресурсу оперативного оновлення знань і розвитку практичних умінь.

У науковому дискурсі поняття «неформальна освіта» пов'язується з відсутністю жорсткої регламентації, гнучкістю та орієнтацією на індивідуальні потреби особистості [3]. Згідно тлумачного словника, неформальна освіта – це вільний та неофіційний процес навчання, що не обмежений суворим дотриманням загальноприйнятих форм та правил [9, с. 783]. Відповідно до Закону України «Про освіту», неформальна освіта здійснюється за окремими освітніми програмами, не передбачає здобуття державних кваліфікацій, проте може супроводжуватися підтвердженням набутих компетентностей [26].

У працях науковців неформальна освіта розглядається як важливий складник безперервного навчання. Зокрема, Т. Скорик і В. Вергунова трактують її як освітній процес поза межами формальної системи, що базується на принципах гнучкості, добровільності та практичної спрямованості [28]. В. Андрущенко акцентує увагу на її зв'язку з самоосвітою та навчанням упродовж життя, підкреслюючи самостійність особистості у виборі освітньої траєкторії [6]. О. Купіна характеризує неформальну освіту як адаптивну модель навчання, орієнтовану на швидке набуття практичних умінь у формах тренінгів, семінарів і майстер-класів [17].

С. Алексєєва визначає її як засіб формування активної, самостійної особистості, здатної до навчання через діяльність, співпрацю та саморозвиток [5]. С. Співак пов'язує розвиток неформальної освіти з цифровізацією та e-learning, наголошуючи на її ролі у забезпеченні доступності та персоналізації навчання [29]. О. Пономаренко розглядає неформальну освіту як проміжну ланку між формальною та інформальною, що поєднує організованість із свободою освітнього вибору [23].

Узагальнення сучасних наукових підходів дозволяє розглядати неформальну освіту як гнучкий, динамічний і практико-орієнтований компонент

системи безперервного навчання, що забезпечує оперативне оновлення знань, розвиток прикладних умінь і розширення індивідуальних освітніх можливостей майбутнього педагога професійного навчання. Вона не лише доповнює формальну освіту, а й суттєво підвищує її результативність за рахунок адаптивності до змін освітнього середовища та запитів ринку праці.

Неформальна освіта, завдяки своїй гнучкості, здатна ефективно компенсувати обмеження формальної системи, забезпечуючи майбутніх педагогів актуальними знаннями, сучасними технологіями та практико-орієнтованими вміннями. Водночас повноцінна реалізація потенціалу безперервної освіти потребує врахування ще одного важливого складника – інформальної освіти, оскільки значна частина професійного досвіду набувається особистістю у процесі повсякденної діяльності.

У наукових джерелах інформальна освіта трактується як неформалізований, природний процес здобуття знань, що відбувається у звичайних життєвих умовах [3]. Відповідно до Закону України «Про освіту», інформальна освіта (самоосвіта) визначається як процес самостійного набуття компетентностей у повсякденній діяльності, пов'язаній із професійною, громадською або особистісною сферою [26].

У працях дослідників інформальна освіта розглядається як невід'ємний компонент безперервного навчання. Так, Т. Губанова підкреслює її зв'язок із повсякденною діяльністю особистості, яка охоплює професійну, громадську та побутову сфери [11]. Н. Терьохіна акцентує увагу на її спонтанному, неорганізованому характері, наголошуючи, що цей процес не завжди є усвідомленим, проте триває протягом усього життя [30]. І. Юник визначає інформальну освіту як навчання через досвід, що виникає у процесі життєдіяльності людини та не має чіткої структури чи організації [34].

Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що сутність інформальної освіти полягає в її нерозривному зв'язку з життєвим досвідом особистості. На відміну від формальної та неформальної освіти, вона не обмежується визначеними часовими чи організаційними рамками, а її

ключовими характеристиками є спонтанність, ситуативність і практична спрямованість.

У професійній підготовці майбутнього педагога інформальна освіта відіграє важливу роль як джерело постійного саморозвитку та оновлення знань. Вона реалізується через різноманітні форми повсякденної діяльності: професійне спілкування, участь у спільнотах, самостійний пошук інформації, використання цифрових ресурсів тощо.

Результати порівняльного аналізу (див. Додаток А, табл. А.1) засвідчують, що кожен вид освіти має власні переваги та обмеження, однак у сучасних умовах вони функціонують у тісній взаємодії. У цьому контексті неформальна освіта виступає сполучною ланкою між системністю формальної освіти та гнучкістю інформального навчання.

Таким чином, аналіз сутності формальної, неформальної та інформальної освіти засвідчує, що кожен із цих видів виконує специфічні функції у професійному становленні майбутнього педагога, однак їх ізольоване використання не забезпечує повною мірою ефективності освітнього процесу. Сучасні вимоги до підготовки конкурентоспроможного фахівця зумовлюють необхідність їх цілісного поєднання [1].

Інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти створює цілісну систему професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання, забезпечуючи її гнучкість, безперервність і відповідність сучасним вимогам ринку праці.

1.2. Необхідність і можливості інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання

У сучасних умовах динамічної трансформації інформаційного суспільства традиційна система професійної підготовки педагогів стикається з проблемою невідповідності темпів оновлення освітніх програм швидкості технологічного розвитку. У зв'язку з цим актуалізується потреба у пошуку таких підходів, які б

забезпечили поєднання системності та фундаментальності формальної підготовки з гнучкістю, мобільністю й практичною спрямованістю неформального навчання в межах єдиного освітнього простору.

Теоретичне осмислення цього процесу ґрунтується на розумінні сутності інтеграції. Так, у тлумачному словнику поняття «інтеграція» визначається як об'єднання окремих елементів у цілісну систему та узгодження їх взаємодії [9, с. 128]. Розвиваючи це положення, А. Бабенко розглядає інтеграцію як процес взаємопроникнення раніше відокремлених компонентів, що забезпечує їх функціонування в єдиній структурі. У педагогічному контексті це знаходить відображення у створенні інтегрованих форм навчання, які підвищують рівень системності знань [7]. Водночас, як зазначає Є. Іванченко, психологічною основою інтеграції є природна схильність людини сприймати світ як цілісне утворення, що базується на єдності знань і життєвого досвіду. Відповідно, інтеграція навчання реалізується через змістове поєднання навчального матеріалу навколо ключових тем, що сприяє глибшому розумінню та всебічному розвитку особистості [15].

З огляду на це, інтеграцію доцільно розглядати не як механічне поєднання різних видів освіти, а як цілеспрямоване створення комплексного освітнього середовища, здатного оперативно реагувати на запити ринку праці та індивідуальні професійні потреби майбутнього фахівця [12].

У цьому контексті важливими є наукові положення Н. Божко, яка обґрунтовує інтегративний підхід як методологічну основу формування цілісної системи знань через синтез змістових компонентів навчання. Такий підхід забезпечує не лише засвоєння окремих знань, а й встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяє формуванню системного мислення майбутнього педагога [8].

Логічним продовженням цих ідей є позиція О. Лавнікова та А. Лесика, які підкреслюють, що реалізація інтегративного підходу на змістовому та технологічному рівнях забезпечує створення єдиного освітнього середовища. У такому середовищі відбувається взаємодоповнення знань і формується як

фахова, так і загальна компетентність, що сприяє цілісному розвитку особистості та розкриттю її потенціалу [18].

Отже, узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що педагогічна інтеграція є важливим чинником модернізації професійної підготовки. Вона не лише усуває фрагментарність знань, а й трансформує саму логіку освітнього процесу, забезпечуючи його гнучкість, цілісність і відповідність сучасним викликам [2]. У результаті такого поєднання формується здатність майбутнього педагога до системного мислення та безперервного професійного саморозвитку.

На наш погляд, найбільш перспективним напрямом модернізації професійної підготовки є інтеграція формальної та неформальної освіти. Формальна система забезпечує фундаментальну теоретичну основу та офіційне підтвердження кваліфікації, тоді як неформальне навчання виступає гнучким і динамічним компонентом, що дозволяє оперативно заповнювати технологічні прогалини та оволодівати актуальними прикладними інструментами. Їх поєднання створює умови для проектування індивідуальної освітньої траєкторії, у межах якої академічні знання доповнюються інноваційними можливостями сучасних освітніх платформ [24].

Актуальність такого підходу зумовлена тим, що в умовах інтенсивного розвитку технологій традиційних форм навчання вже недостатньо для забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх педагогів. Як зазначає І. Шевченко, стрімкий розвиток інформаційних технологій призводить до того, що знання, здобуті виключно в межах формальної освіти, не забезпечують повною мірою готовності до професійної діяльності, оскільки освітня система не встигає своєчасно адаптуватися до змін [32].

У цьому контексті зростає роль неформальної освіти як ресурсу оперативного оновлення компетентностей. Т. Дрозд підкреслює, що сучасні умови вимагають підготовки фахівця, здатного до економічної та соціальної самостійності, що неможливо забезпечити лише засобами формальної освіти [13]. Водночас Я. Мальована акцентує увагу на необхідності формування

ціннісного ставлення до професії, що ефективно реалізується через поєднання теоретичного навчання з практичним досвідом, зокрема у форматі тренінгів, проєктів та професійної взаємодії [20].

Таким чином, інтеграція різних освітніх форм безпосередньо пов'язана з ідеєю безперервного професійного розвитку. С. Яблоков зазначає, що саме поєднання формальної та неформальної освіти забезпечує системне оновлення знань і сприяє постійному професійному зростанню фахівця [35]. Це дозволяє розглядати освітній процес як відкриту динамічну систему, здатну адаптуватися до сучасних викликів.

Водночас, як свідчать дослідження Є. Смеляненка, процес інтеграції супроводжується певними труднощами, зокрема консервативністю формальної освіти та недостатньою узгодженістю з гнучкими форматами неформального навчання [14]. Однак подолання цих бар'єрів відкриває можливості для створення цілісного освітнього середовища, у якому поєднуються академічна системність і практична актуальність знань.

Подальший розвиток цього підходу пов'язаний із впровадженням інноваційних технологій у зміст професійної підготовки. Так, Т. Махinya наголошує на доцільності інтеграції сучасних цифрових інструментів, зокрема технологій штучного інтелекту, у навчальний процес, що сприяє підвищенню рівня цифрової компетентності майбутніх педагогів [21]. У свою чергу, Л. Горбань підкреслює, що інтеграція різних видів освіти дозволяє подолати обмеження кожної з них, забезпечуючи цілісність і структурованість професійної підготовки [10].

Розширення можливостей інтеграції також пов'язане з розвитком практико-орієнтованих підходів, зокрема STEM-освіти. На думку Н. Поліхуної, К. Постової, І. Сліпухіної та інших науковців така модель сприяє виходу за межі традиційного освітнього простору через активну взаємодію з роботодавцями та професійними спільнотами, що забезпечує наближення навчання до реальних умов професійної діяльності [22, с. 6–22].

Узагальнюючи наведені наукові підходи, можна стверджувати, що інтеграція формальної та неформальної освіти має стати не додатковим елементом, а органічною складовою професійної підготовки. Її реалізація, зокрема через включення онлайн-курсів, проектної діяльності та цифрових ресурсів у структуру навчальних дисциплін, дозволяє сформувати цілісну, гнучку та індивідуалізовану освітню систему [24].

Отже, інтегрований підхід забезпечує перехід від традиційної моделі навчання до відкритої та динамічної освітньої системи, у якій поєднуються фундаментальність, практична спрямованість і безперервність розвитку. Це, у свою чергу, сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно діяти в умовах швидкоплинних змін сучасного професійного середовища.

1.3. Педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання

З урахуванням потенціалу неформальної освіти визначено сукупність педагогічних умов її інтеграції у професійну підготовку майбутніх педагогів професійного навчання. Їх реалізація спрямована на узгодження структурних компонентів освітнього процесу та підвищення його ефективності:

1. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії на засадах персоналізованого підходу та інтеграції формальної і неформальної освіти

У сучасних умовах модернізації професійної підготовки зростає значення проектування індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ), що забезпечує перехід до гнучких і варіативних моделей навчання. Відповідно до Закону України «Про освіту», ІОТ визначається як персональний шлях реалізації потенціалу здобувача, що передбачає самостійний вибір змісту, форм і темпу навчання з урахуванням його індивідуальних особливостей [26].

У науковому дискурсі спостерігається узгодженість у розумінні сутності ІОТ, хоча дослідники акцентують різні її аспекти. Так, С. Алексєєва визначає ІОТ

як упорядковану послідовність індивідуалізованого опанування освітньої програми, що забезпечує суб'єктну позицію здобувача за умов педагогічного супроводу [4]. Натомість Г. Шевчук підкреслює її проєктувальний характер, трактуючи ІОТ як цілеспрямовано сконструйовану диференційовану програму, у межах якої студент є суб'єктом вибору та реалізації власної освітньої діяльності [33]. Отже, ІОТ постає не лише як форма індивідуалізації, а як механізм розвитку суб'єктності здобувача освіти.

Водночас вибір освітньої траєкторії зумовлюється низкою чинників. За І. Краснощок, ключовими є суб'єктивна цінність компетентностей, їх значущість для майбутньої професійної діяльності та співвідношення результатів із витратами зусиль [16], що свідчить про поєднання зовнішніх вимог і внутрішньої мотивації у формуванні ІОТ.

Логічним продовженням зазначених положень є розширення індивідуальної освітньої траєкторії за межі формальної освітньої програми. Інтеграція неформальної освіти (онлайн-курсів, тренінгів, майстер-класів, професійних спільнот) забезпечує гнучкість навчання, оперативне оновлення знань і розвиток практичних компетентностей, що не завжди повною мірою представлені у формальній підготовці.

У межах дослідження ІОТ доцільно розглядати в парадигмі персоналізованого навчання. Як зазначають О. Чемерис і Л. Кібенко, персоналізація орієнтована на побудову освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб здобувача та максимальну реалізацію його потенціалу [31]. На відміну від індивідуалізації, персоналізоване навчання передбачає активну участь студента у проєктуванні власної освітньої діяльності, а також розвиток його самостійності й відповідальності (відмінності між цими підходами узагальнено в Додатку Б, табл. Б.1). Ключовою перевагою такого підходу виступає самоспрямованість здобувача освіти, що виявляється у здатності самостійно визначати освітні цілі, планувати діяльність, обирати ресурси та здійснювати рефлексію результатів, забезпечуючи ефективність реалізації ІОТ і її відповідність сучасним вимогам професійного середовища.

Отже, проектування індивідуальної освітньої траєкторії на засадах персоналізованого підходу та інтеграції формальної та неформальної освіти забезпечує індивідуалізацію професійної підготовки, підвищення мотивації до навчання та формування здатності майбутніх педагогів до безперервного професійного розвитку.

2. Реалізація поліпозиційної ролі викладача як суб'єкта педагогічного супроводу інтеграції формальної та неформальної освіти

Зазначена педагогічна умова відображає трансформацію професійної ролі викладача в умовах інтеграції формальної та неформальної освіти, що зумовлена потребою у гнучкості, варіативності та персоналізації освітнього процесу. Її сутність полягає у впровадженні поліпозиційного підходу, за якого викладач реалізує комплекс взаємопов'язаних функцій, спрямованих на підтримку індивідуального й професійного розвитку здобувачів освіти [32].

У цьому контексті відбувається відхід від традиційної ролі викладача як транслятора знань і перехід до моделі педагогічної взаємодії, що передбачає виконання ним ролей тьютора, фасилітатора, ментора, консультанта та координатора освітнього процесу. Така багатофункціональність забезпечує активну участь студентів у проектуванні власної освітньої траєкторії та сприяє ефективному залученню ресурсів неформальної освіти [4].

Зокрема, у ролі тьютора викладач здійснює індивідуалізований супровід здобувачів освіти, допомагаючи у визначенні цілей, виборі освітніх ресурсів і інтеграції результатів неформального навчання у професійну підготовку. Як фасилітатор він організовує навчальну взаємодію, стимулює пізнавальну активність і створює умови для спільного конструювання знань. Виконуючи функції ментора й консультанта, викладач сприяє професійному самовизначенню студентів, розвитку їхньої мотивації та професійної ідентичності. Водночас як координатор він забезпечує узгодження формальних і неформальних компонентів навчання в межах цілісного освітнього процесу [16].

Логічним продовженням поліпозиційної діяльності є здійснення педагогічного супроводу, що передбачає не лише методичну допомогу, а й

розвиток рефлексивних умінь здобувачів освіти. Стимулювання самооцінювання, аналізу власного досвіду та освітніх результатів сприяє формуванню самостійності, відповідальності та готовності до самонавчання.

Отже, поліпозиційна роль викладача забезпечує цілісний педагогічний супровід інтеграції формальної та неформальної освіти, сприяє ефективному проектуванню індивідуальних освітніх траєкторій і підвищує якість професійної підготовки майбутніх педагогів, формуючи їх готовність до безперервного професійного розвитку.

3. Організація інтегрованого освітнього середовища на засадах поєднання формальної та неформальної освіти

Сутність цієї педагогічної умови полягає у цілеспрямованому проектуванні в межах закладу освіти інтегрованого освітнього середовища, яке поєднує нормативно визначені компоненти формальної освіти з гнучкими та варіативними формами неформального навчання. Такий підхід забезпечує узгоджене функціонування різних освітніх практик у межах єдиного освітнього простору [14].

Інтегроване неформальне освітнє середовище доцільно розглядати як структурно й функціонально організовану складову освітнього процесу, що формується за участі всіх його суб'єктів – викладачів, здобувачів освіти, адміністрації та зовнішніх стейкхолдерів. Його специфіка полягає в орієнтації на професійний розвиток майбутнього педагога через залучення до проектної, дослідницької та практико-орієнтованої діяльності, а також участі у тренінгах, майстер-класах і професійних спільнотах [13].

Формальна освіта при цьому виконує функцію організаційно-методичного ядра, забезпечуючи відбір, структурування та педагогічний супровід неформальних активностей, що надає їм системності та професійної спрямованості й забезпечує їх органічну інтеграцію у професійну підготовку [1].

Створення такого середовища має цілеспрямований характер і передбачає врахування освітніх потреб здобувачів, вимог ринку праці та специфіки майбутньої професійної діяльності. Це зумовлює необхідність визначення цілей,

змісту, форм і методів неформального навчання, а також розроблення механізмів його інтеграції з освітніми програмами, що забезпечує узгодженість усіх складових освітнього процесу.

Функціонально інтегроване освітнє середовище виконує мотиваційну, діяльнісну, рефлексивну та соціалізаційну ролі, сприяючи не лише засвоєнню знань і формуванню вмінь, а й розвитку професійно значущих якостей особистості – ініціативності, відповідальності, здатності до самонавчання та безперервного професійного розвитку.

Отже, реалізація цієї педагогічної умови забезпечує перехід від традиційної до відкритої, гнучкої та інтегрованої моделі професійної підготовки, у якій формальна та неформальна освіта функціонують як взаємодоповнювальні компоненти єдиної системи. Це підвищує ефективність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання та їхню готовність до діяльності в умовах динамічних змін сучасного освітнього середовища.

4. Формування готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти на засадах усвідомленого освітнього вибору

Зазначена педагогічна умова відображає необхідність підготовки здобувачів освіти до активної, відповідальної та обґрунтованої участі у власному професійному розвитку через використання можливостей неформальної освіти. Її сутність полягає у формуванні здатності до усвідомленого освітнього вибору з урахуванням цілей професійної підготовки, вимог ринку праці та індивідуальних освітніх потреб.

Готовність до такого вибору доцільно розглядати як інтегративну якість особистості, що охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти [8]. Зокрема, мотиваційний компонент пов'язаний з усвідомленням необхідності доповнення формальної підготовки актуальними компетентностями; когнітивний – із знанням можливостей неформальної освіти та орієнтацією в освітньому середовищі; діяльнісний – із здатністю до відбору й використання релевантних освітніх ресурсів; рефлексивний – з умінням оцінювати доцільність і результативність здійсненого вибору.

У цьому контексті ключового значення набуває педагогічний супровід освітнього вибору, який забезпечує не лише доступ до інформаційних ресурсів, а й розвиток здатності до їх критичного осмислення. Реалізація педагогічного супроводу передбачає системну взаємодію викладача і студента, що включає визначення освітніх потреб, консультування щодо вибору курсів і платформ, розвиток критичного мислення та медіаграмотності, а також підтримку рефлексії отриманого досвіду [31]. Особливого значення набуває саме медіаграмотність, яка забезпечує здатність відбирати якісний освітній контент, оцінювати його достовірність і відповідність професійним вимогам [27].

Водночас важливим є поступовий перехід від зовнішнього педагогічного супроводу до самостійного здійснення освітнього вибору. У процесі набуття досвіду здобувач освіти опановує відповідні компетентності та стає здатним самостійно визначати напрями професійного розвитку й ефективно інтегрувати результати неформального навчання у власну освітню траєкторію.

Отже, формування готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти на засадах усвідомленого освітнього вибору забезпечує цілеспрямованість освітньої діяльності, сприяє розвитку самостійності та відповідальності й виступає важливою передумовою безперервного професійного саморозвитку та адаптації до змінних умов професійної діяльності.

Визначені педагогічні умови становлять цілісну теоретико-методологічну основу дослідження та мають взаємопов'язаний характер. Їх реалізація забезпечується через впровадження технології інтеграції формальної та неформальної освіти, яку доцільно розглядати як науково обґрунтовану систему педагогічної взаємодії, що поєднує тьюторський супровід, фасилітаційні практики та проектно-орієнтовані підходи.

Таким чином, комплексна реалізація окреслених педагогічних умов забезпечує цілісність, керованість і результативність процесу інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання та сприяє формуванню їх готовності до такої інтеграції.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА АНАЛІЗ СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ

2.1. Критерії, показники та рівні сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти

Оцінювання ефективності реалізації педагогічних умов інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання здійснюється через визначення рівня сформованості готовності здобувачів освіти до такої інтеграції. Саме сформованість цієї готовності виступає інтегральним показником результативності запропонованих педагогічних умов.

Методологічною основою оцінювання виступає критеріальний підхід, що передбачає виокремлення критеріїв, їх конкретизацію через систему показників та подальшу градацію за рівнями сформованості (низький, середній, високий). Такий підхід дає змогу здійснити об'єктивну діагностику змін у професійній підготовці здобувачів освіти в умовах упровадження педагогічних умов інтеграції формальної та неформальної освіти.

На основі зазначеного підходу виокремлено чотири взаємопов'язані критерії сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти:

1. Мотиваційно-ціннісний критерій, що характеризує ставлення здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти, рівень їхньої внутрішньої мотивації до професійного розвитку та готовність до самонавчання.

Показники: усвідомлення значущості неформальної освіти для професійного становлення; наявність стійкої мотивації до розширення професійних компетентностей; орієнтація на безперервний професійний розвиток; сформованість ціннісного ставлення до саморозвитку.

2. *Когнітивно-інтеграційний критерій*, що характеризує рівень сформованості знань про можливості формальної та неформальної освіти й здатність до їх інтеграції у професійній підготовці.

Показники: обізнаність щодо ресурсів неформальної освіти; розуміння вимог ринку праці та специфіки професійної діяльності; здатність поєднувати знання, здобуті в різних освітніх середовищах; володіння основами проєктування індивідуальної освітньої траєкторії.

3. *Діяльнісно-операційний критерій*, що характеризує практичну реалізацію інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці.

Показники: здатність здійснювати усвідомлений освітній вибір і добір неформальних освітніх ресурсів; уміння планувати та реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію; активність у використанні різних форм неформального навчання (онлайн-курси, тренінги, проєкти тощо); здатність застосовувати набуті знання та вміння у професійній діяльності.

4. *Рефлексивно-оцінювальний критерій*, що відображає здатність до самоаналізу та оцінювання результатів власної освітньої діяльності.

Показники: здатність до рефлексії освітнього досвіду; уміння оцінювати ефективність обраних освітніх ресурсів; здатність до коригування індивідуальної освітньої траєкторії; усвідомлення рівня досягнутої професійної підготовки.

Ступінь вираженості визначених критеріїв і показників у сукупності дозволяє визначити рівні сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти в умовах реалізації педагогічних умов: низький, середній та високий, що узагальнено представлено в таблиці В.1.

Таким чином, запропонована система критеріїв і показників забезпечує комплексне та об'єктивне оцінювання рівня сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти в умовах реалізації визначених педагогічних умов. Її застосування дає змогу виявити динаміку професійного розвитку майбутніх педагогів професійного навчання та є важливою передумовою підвищення якості їхньої професійної підготовки.

2.2. Організація та методика педагогічного експерименту

З метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання було організовано та проведено педагогічний експеримент у природних умовах освітнього процесу ННІ професійної освіти та технологій НУЧК імені Т. Г. Шевченка. У дослідженні взяли участь 26 здобувачів вищої освіти третього року навчання спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)» (група 34).

Відповідно до мети та завдань дослідження експериментальна робота була організована у два взаємопов'язані етапи: констатувальний і формувальний.

Метою констатувального етапу було визначення вихідного рівня сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти відповідно до розробленої критеріально-показникової системи (див. Додаток Г) та діагностичного інструментарію (див. Додаток Д).

На цьому етапі було застосовано авторський діагностичний інструментарій, що включає анкету самооцінювання, побудовану відповідно до чотирьох критеріїв сформованості готовності: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтеграційного, діяльнісно-операційного та рефлексивно-оцінювального (див. Додаток Д, табл. Д.1). Оцінювання здійснювалося за трирівневою шкалою (1–3 бали), що дозволило кількісно зафіксувати рівень прояву кожного показника.

Отримані первинні дані були опрацьовані відповідно до шкали оцінювання за критеріями (див. Додаток Д, табл. Д.2), що дало змогу визначити рівень сформованості кожного структурного компонента готовності здобувачів освіти. Узагальнення результатів здійснювалося на основі інтерпретації загального рівня сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти (див. табл. Д.3), що забезпечило комплексну оцінку досліджуваного феномену.

Таким чином, констатувальний етап експерименту дозволив встановити вихідний стан сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції

формальної та неформальної освіти та створив емпіричну базу для подальшої перевірки ефективності розроблених педагогічних умов у формувальному етапі дослідження. Отримані результати констатувального етапу експерименту узагальнено та представлено в таблиці Е.1 (див. Додаток Е).

Результати проведеного констатувального експерименту засвідчили, що 42,3% здобувачів вищої освіти демонструють низький рівень сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти, тоді як лише 11,5% – високий. Переважна більшість респондентів перебуває на середньому рівні (46,2%), що свідчить про часткову сформованість відповідних знань, умінь і мотиваційних установок.

Аналіз отриманих даних показав, що здобувачі освіти відчувають труднощі у поєднанні можливостей формальної та неформальної освіти, недостатньо орієнтуються у ресурсах неформального навчання, не завжди вміють ефективно застосовувати набуті знання у професійній діяльності. Спостерігається також недостатній рівень усвідомлення значущості неформальної освіти для професійного розвитку, фрагментарність знань щодо її інтеграції та обмежений досвід використання відповідних освітніх практик.

Незважаючи на наявність певного інтересу до розширення власної освітньої траєкторії, у значної частини здобувачів відсутні чітке цілепокладання, системність у використанні можливостей неформальної освіти, а також сформовані навички самостійного професійного розвитку.

На підставі отриманих результатів констатувального експерименту можна зробити такі висновки: 1) процес формування готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів є недостатньо ефективним; 2) підвищення рівня сформованості цієї готовності можливе за умови впровадження спеціально розроблених педагогічних умов, форм і методів, спрямованих на активізацію освітньої діяльності здобувачів.

Реалізація окреслених педагогічних умов здійснювалася на формувальному етапі експерименту та була спрямована на підвищення рівня

сформованості готовності майбутніх педагогів професійного навчання до інтеграції формальної й неформальної освіти. Їх упровадження відбувалося системно, з урахуванням взаємозв'язків і взаємозумовленості, що забезпечило цілісність педагогічного впливу.

Практичну апробацію здійснено протягом 2024/2025 навчального року зі студентами групи 34 у межах освітніх компонентів «Програмування», «Основи вебтехнологій». Ключовим завданням було забезпечення переходу здобувачів освіти від репродуктивного засвоєння знань до активної участі у конструюванні власної професійної компетентності шляхом інтеграції формалізованого навчального змісту з ресурсами неформальної освіти. Освітній процес було організовано як цілісну педагогічну технологію, орієнтовану на розвиток готовності до такої інтеграції та створення умов для саморозвитку майбутніх педагогів професійного навчання.

Підготовчий етап передбачав формування відкритого освітнього середовища, заснованого на принципах довіри, партнерства та суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Водночас відбулося переосмислення дидактичних підходів: навчання розглядалося як процес співпраці та активної пізнавальної діяльності. Для розширення освітнього простору сформовано добірку верифікованих цифрових ресурсів, що доповнювали зміст дисциплін і сприяли розвитку професійних компетентностей [25] (див. Додаток Ж, табл. Ж.1).

Реалізація першої педагогічної умови – *проектування індивідуальної освітньої траєкторії на засадах персоналізованого підходу та інтеграції формальної і неформальної освіти* – здійснювалася через організацію самодіагностики здобувачів освіти, спрямованої на виявлення їхніх освітніх потреб, професійних інтересів і рівня підготовленості. На цій основі студенти формулювали індивідуальні цілі та вибудовували власні освітні траєкторії. Зміст цих траєкторій розширювався за рахунок залучення елементів неформальної освіти (онлайн-курсів, освітніх платформ, професійних спільнот), що забезпечувало персоналізацію навчання. Результати неформального навчання

інтегрувалися у формальну підготовку через виконання практичних завдань, індивідуальних проєктів і підготовку рефлексивних звітів.

Вагомим складником стало системне використання ресурсів Cisco Networking Academy (курси HTML Essentials, CSS Essentials, JavaScript Essentials 1), зміст яких корелював із тематикою навчальних дисциплін. Така узгодженість сприяла посиленню практичної спрямованості підготовки та формуванню компетентностей, релевантних сучасним професійним вимогам.

Друга педагогічна умова – *реалізація поліпозиційної ролі викладача як суб'єкта педагогічного супроводу інтеграції формальної та неформальної освіти* – передбачала трансформацію педагогічної взаємодії у формат партнерства. Викладач виступав у ролях тьютора, фасилітатора, ментора та консультанта. Зокрема, як тьютор він здійснював супровід у відборі та оцінюванні якості освітніх ресурсів (Prometheus, Cisco Networking Academy, EPAM Campus), як фасилітатор – організовував індивідуальні та групові консультації, спрямовані на обговорення результатів навчання і професійних викликів. Менторська та консультативна діяльність реалізовувалася через підтримку рефлексії, самооцінювання досягнень і визначення подальших напрямів професійного розвитку.

У межах третьої педагогічної умови – *організація інтегрованого освітнього середовища на засадах поєднання формальної та неформальної освіти* – забезпечено функціонування інтегрованого освітнього середовища, у якому формальні й неформальні компоненти взаємодіяли як єдина система. Це досягалося шляхом поєднання аудиторної роботи з онлайн-навчанням, залучення студентів до проєктної, дослідницької діяльності та використання цифрових платформ для проходження сертифікованих курсів. Важливою подією стало приєднання університету до Cisco Networking Academy у 2025 році, що розширило доступ до міжнародних освітніх ресурсів. Формальна освітня програма виконувала інтеграційну функцію, забезпечуючи системність і узгодженість усіх видів діяльності. Зокрема, опанування онлайн-курсів із вебтехнологій супроводжувалося виконанням практичних робіт і мініпроєктів.

Серед цифрових ресурсів значну роль відіграв курс freeCodeCamp, який поєднував теоретичні матеріали з практичними завданнями та проєктною діяльністю. Його структура забезпечувала поетапне формування навичок веброзробки та створення власних продуктів, що сприяло накопиченню професійного портфоліо студентів.

Четверта педагогічна умова – *формування готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти на засадах усвідомленого освітнього вибору* – реалізовувалася через організацію поетапної діяльності, спрямованої на розвиток здатності студентів до самостійного відбору освітніх ресурсів і обґрунтованого планування власної освітньої діяльності. На цій основі здобувачі освіти здійснювали аналіз доступних можливостей неформальної освіти, визначали пріоритетні напрями професійного розвитку та обирали відповідні онлайн-курси й освітні платформи. Зміст їхньої освітньої діяльності доповнювався результатами неформального навчання, що інтегрувалися у виконання практичних завдань, індивідуальних проєктів і підготовку рефлексивних звітів.

Вагомим складником стало формування вмінь критичного оцінювання якості освітнього контенту та його відповідності професійним потребам. Такий підхід сприяв розвитку самостійності, відповідальності та забезпечував усвідомлений характер освітнього вибору, що підвищувало ефективність інтеграції формальної та неформальної освіти у професійну підготовку майбутніх педагогів професійного навчання.

Комплексне впровадження педагогічних умов забезпечило формування відкритої та варіативної моделі професійної підготовки, що сприяло зростанню навчальної мотивації, активізації пізнавальної діяльності та розвитку самостійності здобувачів освіти. Поєднання системності формальної освіти з актуальністю неформальних ресурсів сприяло набуттю досвіду проєктування власного професійного розвитку.

Таким чином, реалізація визначених педагогічних умов у процесі формувального експерименту забезпечила створення цілісного, гнучкого та

відкритого освітнього середовища, спрямованого на формування готовності майбутніх педагогів до інтеграції формальної та неформальної освіти. Це сприяло підвищенню їхньої мотивації до навчання, активізації пізнавальної діяльності, розвитку самостійності, відповідальності та здатності до безперервного професійного саморозвитку.

2.3. Аналіз результатів експериментальної перевірки сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти

Наприкінці формувального етапу експерименту було проведено підсумкову діагностику за визначеними критеріями та показниками сформованості готовності майбутніх педагогів до інтеграції формальної та неформальної освіти. Діагностування здійснювалося з використанням тих самих методик, що й під час констатувального етапу експерименту, що забезпечило можливість об'єктивного порівняння отриманих результатів.

Отримані дані подано в таблиці Е.2 (див. Додаток Е). Це дало змогу простежити динаміку змін у рівнях сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти та здійснити порівняльний аналіз розподілу здобувачів вищої освіти 34 групи спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)» ННІ професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експерименту, представлених на рис. 2.1, засвідчив виразну позитивну динаміку у сформованості готовності майбутніх педагогів професійного навчання до інтеграції формальної та неформальної освіти. Зокрема, кількість здобувачів із високим рівнем зросла на 27%, частка студентів із середнім рівнем збільшилася на 3,8%, тоді як кількість осіб із низьким рівнем суттєво зменшилася – на 30,8%.

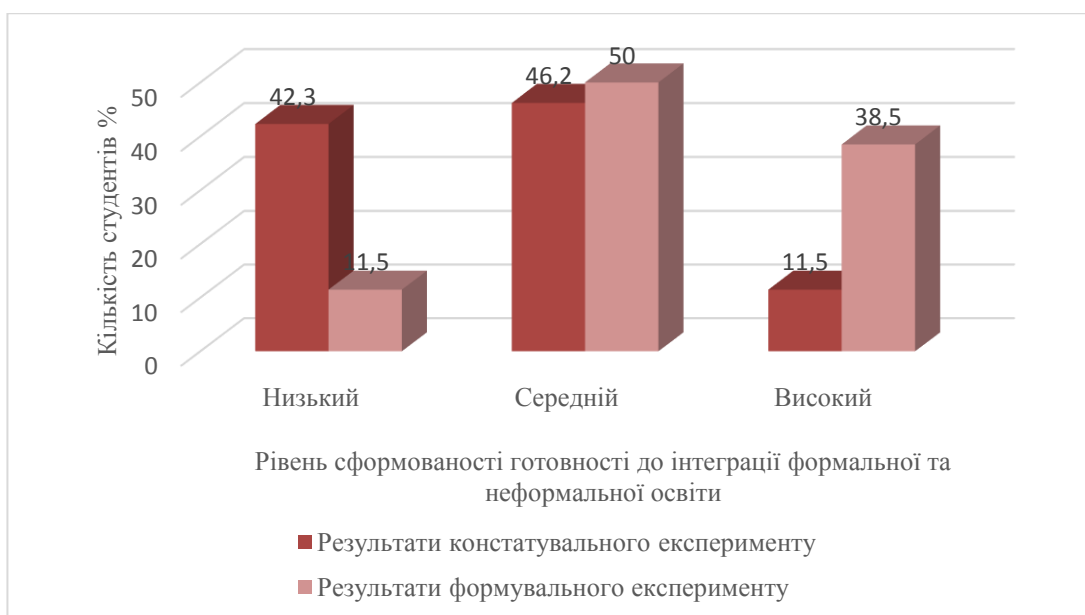

Рис. 2.1. Динаміка розподілу студентів за рівнем сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти під час експерименту.

Найбільш помітні зміни відбулися за мотиваційно-ціннісним і діяльнісно-операційним критеріями, що вказує на підвищення інтересу студентів до використання можливостей неформальної освіти та розвиток практичних умінь інтегрувати її ресурси у власну професійну підготовку. Позитивна динаміка за когнітивно-інтеграційним критерієм засвідчує розширення знань здобувачів освіти щодо сутності, форм і потенціалу неформальної освіти, а також способів її поєднання з формальним навчанням. Водночас зростання показників за рефлексивно-оцінювальним критерієм свідчить про розвиток здатності студентів до усвідомленого аналізу власної освітньої діяльності, оцінювання результатів навчання та коригування індивідуальної освітньої траєкторії.

Отримані результати підтверджують ефективність упроваджених педагогічних умов, зокрема проектування індивідуальної освітньої траєкторії, реалізації поліпозиційної ролі викладача, організації інтегрованого освітнього середовища та формування готовності до усвідомленого освітнього вибору. Це дає підстави стверджувати, що запропонована технологія інтеграції формальної та неформальної освіти є результативною та доцільною для використання у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

ВИСНОВКИ

Результати, отримані в процесі теоретичного та експериментального дослідження з проблеми інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання дозволили зробити наступні узагальнення:

1. У результаті аналізу сучасного науково-педагогічного дискурсу встановлено, що формальна, неформальна та інформальна освіта є взаємопов'язаними складниками безперервного навчання та професійного розвитку особистості. Формальна освіта є системною, нормативно регламентованою, здійснюється у закладах освіти та забезпечує здобуття фундаментальних знань, професійних компетентностей і офіційне підтвердження кваліфікації, однак характеризується недостатньою гнучкістю та повільним оновленням змісту. Неформальна освіта є гнучким, практико-орієнтованим видом навчання, що реалізується поза межами традиційної освітньої системи, сприяє оперативному оновленню знань, розвитку професійних умінь і враховує індивідуальні потреби здобувачів освіти. Інформальна освіта розглядається як спонтанний, безперервний процес набуття знань, досвіду та компетентностей у повсякденній діяльності, професійному спілкуванні та самоосвіті. Сукупність цих видів освіти створює цілісну основу професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання та зумовлює необхідність їх інтеграції.

2. Інтеграція формальної та неформальної освіти є необхідною умовою модернізації професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, оскільки забезпечує поєднання фундаментальності, системності та нормативності формальної освіти з гнучкістю, мобільністю й практичною спрямованістю неформального навчання. Такий підхід дозволяє подолати обмеження традиційної освітньої системи, забезпечує оперативне оновлення знань, розвиток актуальних професійних компетентностей і адаптацію до швидких змін ринку праці. Встановлено, що інтеграція формальної та

неформальної освіти сприяє створенню цілісного освітнього середовища, у якому академічна підготовка доповнюється ресурсами онлайн-курсів, освітніх платформ, тренінгів, проєктної діяльності та професійної взаємодії, що забезпечує можливість проєктування індивідуальної освітньої траєкторії, формування здатності до безперервного професійного саморозвитку, підвищення конкурентоспроможності майбутніх педагогів і їх готовності до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації освіти.

3. Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання, а саме: проєктування індивідуальної освітньої траєкторії на засадах персоналізованого підходу та інтеграції формальної і неформальної освіти; реалізація поліпозиційної ролі викладача як суб'єкта педагогічного супроводу; організація інтегрованого освітнього середовища на засадах поєднання формальної та неформальної освіти; формування готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти на засадах усвідомленого освітнього вибору. Встановлено, що їх комплексна реалізація забезпечує цілісність, гнучкість і результативність професійної підготовки, сприяє узгодженню формальних і неформальних компонентів навчання, розвитку самостійності, відповідальності та здатності здобувачів до проєктування власної освітньої траєкторії, що створює умови для формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку та ефективної професійної діяльності в сучасному освітньому середовищі.

4. Розроблено критерії, показники та рівні сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти. Виокремлено мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтеграційний, діяльнісно-операційний та рефлексивно-оцінювальний критерії, які комплексно відображають ставлення здобувачів до неформальної освіти, рівень їхньої обізнаності щодо можливостей її використання, практичну здатність інтегрувати різні освітні ресурси та вміння здійснювати самоаналіз власної освітньої діяльності. Для кожного критерію визначено відповідні показники, що дозволяють оцінити мотивацію до

професійного саморозвитку, здатність до проєктування індивідуальної освітньої траєкторії, активність у використанні ресурсів неформального навчання та рівень рефлексії результатів освітньої діяльності; на основі ступеня прояву цих показників встановлено три рівні сформованості готовності: низький, середній і високий. Запропонована критеріально-показникова система забезпечує комплексне й об'єктивне оцінювання сформованості готовності майбутніх педагогів професійного навчання до інтеграції формальної та неформальної освіти та дозволяє відстежувати динаміку їхнього професійного розвитку в умовах реалізації визначених педагогічних умов.

5. З метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання було організовано та проведено педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) на базі ННІ професійної освіти та технологій НУЧК імені Т. Г. Шевченка. На констатувальному етапі встановлено недостатній рівень обізнаності здобувачів щодо можливостей неформальної освіти, фрагментарність знань про її ресурси та обмеженість практичних умінь їх застосування, що зумовило необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу під час формувального етапу шляхом упровадження визначених педагогічних умов. Підсумкове діагностування засвідчило позитивну динаміку у сформованості готовності здобувачів освіти: частка студентів із високим рівнем зросла з 11,5% до 38,5%, а кількість осіб із низьким рівнем зменшилася з 42,3% до 11,5%. Найбільш виражені зміни зафіксовано за мотиваційно-ціннісним і діяльнісно-операційним критеріями, що свідчить про посилення внутрішньої мотивації до використання ресурсів неформальної освіти та розвиток практичних умінь їх інтеграції у професійну підготовку. Отримані результати підтвердили ефективність розроблених педагогічних умов і довели, що їх системна реалізація сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів професійного навчання до інтеграції формальної та неформальної освіти, розвитку їхньої самостійності, рефлексивності та здатності до безперервного професійного саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Denkowska S., Fijorek K., Węgrzyn G. Formal and non-formal education and training as an instrument fostering innovation and competitiveness in EU member countries. *Journal of Competitiveness*. 2020. № 12(3). P. 82–98. URL: <https://www.cjournal.cz/files/376.pdf> (дата звернення: 11.10.2025).
2. Grajcevcı A., Shala A. Formal and non-formal education in the new era. *Action Researcher in Education*. 2016. № 7 (7). P. 119–130. URL: https://www.researchgate.net/publication/328812348_Formal_and_Non-Formal_Education_in_the_New_Era (дата звернення: 01.11.2025).
3. Melnic A.S., Botez N. Formal, non-formal and informal interdependence in education. *Economy Transdisciplinarity Cognition*. 2014. № 17 (1). P. 113–118. URL: https://www.ugb.ro/etc/etc2014no1/18_Melnic_Botez.pdf (дата звернення: 11.02.2026).
4. Алексеєва С. Індивідуальна освітня траєкторія: від побудови – до реалізації. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*: зб. наук. пр. (Серія: Педагогічні науки). Київ : «Вид-во Людмила», 2021. Вип. 17. С. 74–82. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730035> (дата звернення: 21.11.2025).
5. Алексеєва С. Інновації та перспективи в освітніх практиках: неформальна освіта. *Проблеми сучасного підручника*. 2024. Вип. 32. С. 6–16.
6. Андрущенко В. П. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку. *Вища освіта України*. 2013. № 4. С. 5–9.
7. Бабенко А. Л. Сутність і зміст понять «інтеграція» та «інтеграційне заняття». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2015. Вип. 37. С. 9–12.
8. Божко Н. Інтегративний підхід до навчання в контексті реформування системи освіти України. *Молодь і ринок*. 2018. № 7 (162). С. 84–89.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

10. Горбань Л. Програмування освітньої діяльності обдарованих учнів в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. Вип. 2 (25). С. 39–45.

11. Губанова Т. О. Інформальна освіта як різновид освіти за законодавством України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Вип. 5. С. 56–59.

12. Доля А. М., Пригодій А. В. Професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання у процесі інтеграції формальної та неформальної освіти. *Інноваційні технології в математичній та професійній освіті: реалії та перспективи* : зб. наук. пр. / за ред. Л.Д. Шевчук, А.Ф. Литвин. Переяслав (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2025. С. 67–74. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27172/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8C%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 11.03.2026).

13. Дрозд Т. Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти в контексті діяльності закладу вищої освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2023. № 4. С. 72–81.

14. Ємельяненко Є. О. Інтеграція компонент формальної та неформальної освіти як умова оновлення простору набуття знань. *Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 12–13 жовтня 2023 р.)*. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 682–684.

15. Іванченко Є. А. Сутність та структура поняття «інтеграція». *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2009. Вип. 52. Т. 1. С. 288–296.

16. Краснощок І. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. № 60. Т. 1. С. 101–107.

17. Купіна О. Організаційні форми неформальної освіти здобувачів вищої освіти в Україні. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Том 11. № 7. С. 43–51.

18. Лавніков О. А., Лесик А. С. Інтегративний підхід у системі вищої освіти: поняття і особливості. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2020. № 1 (19). С. 195–199.

19. Лукіна Т. О. Формальна освіта. *Енциклопедія освіти*. Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 1061–1062. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729170/1/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).

20. Мальована Я. Технології формування ціннісного ставлення у процесі формальної та неформальної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 221. С. 214–219.

21. Махиня Т. А. Розвиток цифрової компетентності майбутніх фахівців в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти. *«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»*. 2025. № 4 (50). С. 657–674.

22. Поліхун Н. І., Постова К. Г., Сліпухіна І. А. та ін. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : метод. рек. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

23. Пономаренко О. В. Аналіз місця та ролі неформальної освіти в мета-системі неперервної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 64. Т. 1. С. 75–78.

24. Пригодій А. В., Доля А. М. Необхідність та можливості інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. *Проблеми та інновації в математичній,*

цифровій, природничій і професійній освіті : збірник матеріалів XIX-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 20 – 29 травня 2025 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Укладачі: М.І. Садовий, Д.В. Решетнікова, О.М. Трифонова. Кропивницький: Інформаційний відділ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025. С. 221–223. URL: <https://dspace.cusu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e2bca4b-4aac-4cc8-b555-b64a24a4476f/content> (дата звернення: 11.03.2026).

25. Пригодій А. В., Доля А. М. Потенціал неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. *Розвиток технологічної освітньої галузі в річці Нові української школи*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (16 грудня 2025 року) / За заг. ред. доц. Ю. А. Срібної, проф. В. П. Титаренко, А. Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2025. С.334–337. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1YPFQdnuqP20ps28duN7RjjJL-ULg6JoX> (дата звернення: 13.02.2026).

26. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 07.10.2025).

27. Савельєв Є. В. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 1 (61). С. 228–232. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232> (дата звернення: 10.10.2025).

28. Скорик Т. В., Вергунова В. С. Неформальна освіта як чинник професійного розвитку майбутніх учителів. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (11-12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Чернігів, 2021. С. 86–89.

29. Співак С. М. Неформальне навчання як показник якісного саморозвитку та конкурентоспроможності. *Інформаційні технології: збірник тез II Української конференції молодих науковців 28-29 травня 2015 р. м. Київ. 2015.* С. 68–70.

30. Терьохіна Н. Неформальна освіта як важлива складова системи освіти дорослих. *Порівняльно-педагогічні студії.* 2014. № 2–3 (20–21). С. 109–114.

31. Чемерис О., Кібенко Л. Персоналізація навчання як умова підвищення якості професійної підготовки. *Grail of Science.* 2024. № 37. С. 385–387. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.03.2024.062> (дата звернення: 11.10.2025).

32. Шевченко І. А. Інноваційне навчання вчителів природничих дисциплін на основі інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти. *Science Review.* 2018. Vol. 6. № 3 (10). С. 75–80.

33. Шевчук Г. Й. Індивідуальна освітня траєкторія студента: суть і ключові аспекти організації. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Секція 1. Теорія і практика навчання.* 2021. № 95. С. 56–61.

34. Юник І. Д. Формальна, неформальна та інформальна освіта у брендингу викладача вишу. *Академічні студії. Серія «Педагогіка».* 2022. Вип. 1. С. 221–228.

35. Яблоков С. В. Інтеграція формального, неформального та інформального навчання в навчанні англійської мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2018. № 1 (75). С. 107–124.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Порівняльна таблиця основних видів освіти

Характеристика	Формальна освіта	Неформальна освіта	Інформальна освіта
Мета	Отримання державних диплома та кваліфікацій.	Розширення професійних компетентностей, саморозвиток.	Набуття досвіду, вирішення конкретних запитів.
Організація	Чітко структурована, регламентована за часом і місцем.	Гнучка, має певну структуру (курси, тренінги, семінари).	Неорганізована, неструктурована, позбавлена часових меж.
Терміни навчання	Фіксовані: семестри, роки, цикли навчання.	Стислі, інтенсивні: від кількох годин до місяців.	Безперервні, протягом усього життя.
Усвідомленість процесу	Висока, заздалегідь визначена програмою.	Висока, ґрунтується на добровільній взаємодії.	Часто неусвідомлена, спонтанна.
Відповідальність за навчання	Покладається на заклад освіти та державу.	Розподілена між здобувачем та власником курсу.	Повна відповідальність особистості.
Форми навчання	Навчання в університеті, коледжі, школі.	Онлайн-курси, майстер-класи, вебінари.	Повсякденне спілкування, перегляд відео.
Методи навчання	Теоретичне та практичне навчання за стандартами.	«Навчання в дії», співпраця, практико-орієнтованість.	Навчання через досвід, рефлексію, спілкування.
Контроль та оцінювання	Іспити, заліки, державна атестація.	Самооцінювання або внутрішній контроль курсу.	Рефлексія власних успіхів та помилок.
Результат	Державна кваліфікація: диплом, атестат.	Сертифікати, професійний розвиток.	Індивідуальний соціальний досвід.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Відмінності індивідуалізації та персоналізації

Індивідуалізація	Персоналізація
Однакова мета для всіх здобувачів	Для кожного здобувача відповідна мета
Застосування різних дидактичних підходів для досягнення ключових компетенцій здобувачів	Застосування різних дидактичних підходів для розвитку персонального потенціалу здобувачів
Навчальна програма визначається викладачем	Здобувач бере активну участь у створенні власної навчальної програми
Фокус на когнітивному аспекті особистості здобувачів	Фокус на всіх аспектах особистості здобувачів, а не тільки на когнітивному (емоційному, соціальному, життєвому досвіді тощо)
Фокус на знаннях і компетенціях, формальному і non-formal	Фокус на знаннях, компетенціях, життєвих і трудових навичках, також informal
Самоспрямоване навчання – як додаткова навичка	Самоспрямоване навчання – як фундаментальна навичка
Ключову роль відіграє викладач	Ключову роль відіграє наставник

Додаток В

Таблиця В.1

**Критеріальна система оцінювання сформованості готовності
здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти в
умовах реалізації педагогічних умов**

Критерії	Рівні		
	Низький	Середній	Високий
	Показники		
Мотиваційно-ціннісний	не усвідомлює значущості неформальної освіти; відсутня або ситуативна мотивація до професійного розвитку; не орієнтується на безперервне навчання; ціннісне ставлення до саморозвитку не сформоване	частково усвідомлює роль неформальної освіти; має нестійку мотивацію до розширення компетентностей; проявляє епізодичний інтерес до саморозвитку; орієнтація на безперервне навчання є ситуативною	чітко усвідомлює значущість неформальної освіти; має стійку внутрішню мотивацію до професійного розвитку; орієнтований на безперервне навчання; сформоване ціннісне ставлення до саморозвитку
Когнітивно-інтеграційний	має фрагментарні або поверхові знання про неформальну освіту; не орієнтується в її ресурсах; не розуміє вимог ринку праці; не здатний інтегрувати знання з різних освітніх середовищ	має загальне уявлення про можливості неформальної освіти; частково орієнтується в освітніх ресурсах; розуміє окремі вимоги професійної діяльності; здійснює часткову інтеграцію знань	має системні знання про ресурси неформальної освіти; добре орієнтується у вимогах ринку праці; здатний інтегрувати знання з різних освітніх середовищ; володіє основами проектування індивідуальної освітньої траєкторії

Критерії	Рівні		
	Низький	Середній	Високий
	Показники		
Діяльнісно-операційний	не здатний здійснювати самостійний освітній вибір; не використовує ресурси неформальної освіти; не планує власну освітню діяльність; не застосовує набуті знання на практиці	здійснює освітній вибір за допомогою викладача; епізодично використовує ресурси неформальної освіти; частково планує індивідуальну освітню траєкторію; застосовує знання у стандартних ситуаціях	самостійно здійснює освітній вибір; активно використовує різні форми неформального навчання; уміє планувати та реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію; ефективно застосовує знання у професійній діяльності
Рефлексивно-оцінювальний	не здійснює рефлексію власної освітньої діяльності; не здатний оцінити якість освітніх ресурсів; не коригує освітню траєкторію; не усвідомлює рівень власної підготовки	здійснює рефлексію на елементарному рівні; частково оцінює ефективність освітніх ресурсів; потребує допомоги у коригуванні освітньої траєкторії; має загальне уявлення про власний рівень підготовки	системно здійснює рефлексію освітнього досвіду; критично оцінює якість освітніх ресурсів; самостійно коригує індивідуальну освітню траєкторію; адекватно оцінює власний рівень професійної підготовки

Додаток Г

Діагностичний інструментарій для визначення сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти

Загальна характеристика діагностичного інструментарію

Діагностичний інструментарій розроблено з метою визначення рівня сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Інструментарій побудовано на основі критеріїв: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтеграційного, діяльнісно-операційного та рефлексивно-оцінювального, кожен з яких конкретизується через систему показників.

Методика передбачає використання анкетування як основного методу самооцінювання, що дозволяє визначити рівень сформованості готовності здобувачів освіти.

Таблиця Г.1

Матриця сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти

Критерій	Показник	Індикатор
Мотиваційно-ціннісний	Усвідомлення значущості неформальної освіти	Розуміння ролі неформальної освіти у професійному становленні
	Мотивація до професійного розвитку	Внутрішня потреба у вдосконаленні компетентностей
	Орієнтація на безперервне навчання	Сприйняття навчання як безперервного процесу
	Ціннісне ставлення до саморозвитку	Саморозвиток як особистісна та професійна цінність
Когнітивно-інтеграційний	Знання ресурсів неформальної освіти	Обізнаність щодо платформ, курсів, можливостей
	Розуміння професійних вимог	Усвідомлення вимог ринку праці
	Інтеграція знань з різних освітніх середовищ	Здатність поєднувати формальне й неформальне навчання
	Проектування індивідуальної освітньої траєкторії	Базові уявлення про ІОТ.

Критерій	Показник	Індикатор
Діяльнісно-операційний критерій	Освітній вибір	Самостійність у виборі освітніх ресурсів
	Використання неформальної освіти	Реальна участь у курсах, тренінгах тощо.
	Планування ІОТ	Уміння планувати власну освітню траєкторію
	Практичне застосування знань	Використання знань у професійних ситуаціях
Рефлексивно-оцінювальний	Рефлексія освітнього досвіду	Аналіз власного навчання
	Оцінювання освітніх ресурсів	Критичність до якості курсів/матеріалів
	Корекція освітньої траєкторії	Здатність змінювати освітній маршрут
	Самооцінка професійної підготовки	Усвідомлення власного рівня компетентностей

Примітка: для кожного критерію визначено по чотири показники, що конкретизують індикатори його прояву. З метою їх діагностики до кожного показника сформовано по два запитання.

Матриця включає: 4 критерії, 16 показників та 32 діагностичні питання.

Додаток Д

Методичний інструментарій оцінювання готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти

Інструкція.

Шановний(а) респонденте! Просимо Вас оцінити наведені твердження відповідно до Вашого досвіду.

Оцінювання здійснюється за шкалою:

1 бал – Ні (твердження не відповідає Вашому досвіду)

2 бали – Частково (твердження частково відповідає Вашому досвіду)

3 бали – Так (твердження повністю відповідає Вашому досвіду)

Отримані результати використовуються виключно в наукових цілях.

Таблиця Д.1

Анкета для визначення рівня сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти

№	Показники сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти	Оцінка Ні – 1 Частково – 2 Так – 3
1.	Я усвідомлюю значущість неформальної освіти для мого професійного становлення.	
2.	Я маю внутрішню потребу у постійному професійному розвитку.	
3.	Я розглядаю навчання як безперервний процес.	
4.	Саморозвиток є для мене важливою особистісною цінністю.	
5.	Я цілеспрямовано прагну розширювати свої професійні компетентності.	
6.	Я вважаю, що додаткове навчання підвищує мою професійну конкурентоспроможність.	
7.	Я готовий(а) витратити час на навчання поза межами університетської програми.	
8.	Я мотивований(а) до постійного вдосконалення у професійній сфері.	
9.	Я обізнаний(а) із сучасними ресурсами неформальної освіти.	
10.	Я орієнтуюся у можливостях онлайн-курсів і тренінгів.	

Продовження табл. Д.1

№	Показники сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти	Оцінка Ні – 1 Частково – 2 Так – 3
11.	Я розумію вимоги сучасного ринку праці до моєї професії.	
12.	Я усвідомлюю, як неформальна освіта доповнює формальну підготовку.	
13.	Я здатний(а) поєднувати знання з різних освітніх джерел.	
14.	Я розумію принципи побудови індивідуальної освітньої траєкторії.	
15.	Я маю уявлення про способи інтеграції різних форм навчання.	
16.	Я усвідомлюю значення безперервного професійного розвитку.	
17.	Я самостійно обираю додаткові освітні ресурси.	
18.	Я беру участь у неформальних освітніх заходах (курси, тренінги).	
19.	Я використовую онлайн-освіту для професійного розвитку.	
20.	Я вмію планувати власну освітню діяльність.	
21.	Я формую власну індивідуальну освітню траєкторію.	
22.	Я застосовую знання, отримані поза університетом, на практиці.	
23.	Я активно використовую можливості самоосвіти.	
24.	Я здатний(а) організувати власний навчальний процес.	
25.	Я аналізую результати власного навчання.	
26.	Я оцінюю ефективність обраних освітніх ресурсів.	
27.	Я критично ставлюся до якості освітніх курсів.	
28.	Я коригую власну освітню траєкторію за потреби.	
29.	Я усвідомлюю свій рівень професійної підготовки	
30.	Я здатний(а) визначати власні освітні досягнення	
31.	Я здійснюю рефлексію власного професійного розвитку.	
32.	Я враховую результати навчання при плануванні подальшої освіти	
	Кількість набраних балів:	

Примітка: питання 1–8 – мотиваційно-ціннісний критерій;
9–16 – когнітивно-інтеграційний критерій;
17–24 – діяльнісно-операційний критерій;
25–32 – рефлексивно-оцінювальний критерій.

Таблиця Д.2

Шкала оцінювання сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти за критеріями

Критерій	Номери питань	Діапазон балів
Мотиваційно-ціннісний	1–8	8–24
Когнітивно-інтеграційний	9–16	8–24
Діяльнісно-операційний	17–24	8–24
Рефлексивно-оцінювальний	25–32	8–24

Примітка: 8–13 бали – низький рівень;
14–19 балів – середній рівень;
20–24 балів – високий рівень сформованості критерію.

Таблиця Д.3

Інтерпретація загального рівня сформованості готовності здобувачів освіти до інтеграції формальної та неформальної освіти

Сума балів	Рівень вираженості визначених показників	Характеристика
32 – 53 бали	Низький	Готовність до інтеграції сформована фрагментарно. Спостерігається слабка мотивація, обмежене використання неформальної освіти, недостатня самостійність у навчанні.
54 – 74 бали	Середній	Готовність сформована частково. Здобувачі освіти демонструють позитивне ставлення до неформальної освіти, однак її використання є непослідовним.
75 – 96 балів	Високий	Готовність сформована цілісно. Характеризується стійкою мотивацією, активною участю у неформальній освіті, самостійним проектуванням освітньої траєкторії та розвиненою рефлексією..

Додаток Е

Результати констатувального та формувального етапу педагогічного експерименту

Таблиця Е.1

Розподіл здобувачів вищої освіти групи 34 ННІ професійної освіти та технологій НУЧК імені Т. Г. Шевченка за рівнями сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти (констатувальний етап експерименту).

Критерії	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Мотиваційно-ціннісний	11	42,3	12	46,2	3	11,5
Когнітивно-інтеграційний	11	42,3	13	50	2	7,7
Діяльнісно-операційний	13	50	11	42,3	2	7,7
Рефлексивно-оцінювальний	10	38,5	13	50	3	11,5
Усереднені результати	11	42,3	12	46,2	3	11,5

Таблиця Е.2

Розподіл здобувачів вищої освіти групи 34 ННІ професійної освіти та технологій НУЧК імені Т. Г. Шевченка за рівнями сформованості готовності до інтеграції формальної та неформальної освіти (формувальний етап експерименту)

Критерії	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Мотиваційно-ціннісний	3	11,5	13	50	10	38,5
Когнітивно-інтеграційний	4	15,4	14	53,8	8	30,8
Діяльнісно-операційний	3	11,5	12	46,2	11	42,3
Рефлексивно-оцінювальний	3	11,5	13	50	10	38,5
Усереднені результати	3	11,5	13	50	10	38,5

Додаток Ж

Перелік онлайн-ресурсів неформальної освіти для доповнення університетської програми та розвитку професійних компетентностей майбутніх педагогів професійного навчання

Таблиця Ж.1

Освітні платформи неформальної освіти для професійного розвитку майбутніх педагогів професійного навчання

Назва платформи	Веб-адреса	Коротка характеристика
Prometheus	https://prometheus.org.ua	Найбільша українська платформа масових відкритих онлайн-курсів (МООС). Пропонує курси з цифрової грамотності, критичного мислення, підприємництва, англійської мови та підвищення кваліфікації освітян. Особливо цінна для педагогів профосвіти курсами з менеджменту освітніх проєктів та академічної доброчесності.
EdEra	https://ed-era.com	Студія онлайн-освіти, що спеціалізується на створенні інтерактивних курсів. Орієнтована на впровадження сучасних методик, гейміфікацію навчання та STEM-освіту. Містить спеціалізовані модулі для викладачів професійних ліцеїв та коледжів (зокрема проєкти з модернізації професійної освіти).
Coursera	https://www.coursera.org/	Провідна міжнародна платформа, що надає доступ до програм від університетів (Stanford, Yale) та техгігантів (Google, IBM). Для майбутніх педагогів ПТО є джерелом актуальних знань зі спеціальних дисциплін (інженерія, ІТ, агрономія, економіка) та курсів із психології навчання.

Назва платформи	Веб-адреса	Коротка характеристика
Udemy	https://www.udemy.com	Міжнародний маркетплейс навчання, що фокусується на практичних навичках. Ідеальний ресурс для майстрів виробничого навчання, оскільки містить тисячі курсів з конкретних професій (програмування, дизайн, автомеханіка, кулінарія, електротехніка), що дозволяє оновлювати фахові (hard skills) компетентності.
Khan Academy	https://uk.khanacademy.org/	Некомерційна платформа з безкоштовним контентом. Забезпечує фундаментальну підготовку з точних та природничих наук. Педагоги професійного навчання можуть використовувати ресурс для поглиблення предметних знань та запозичення методик мікронавчання (пояснення складних тем простими короткими відео).
Google for Education	https://edu.google.com/	Екосистема для розвитку цифрових компетентностей. Надає інструменти для організації дистанційного та змішаного навчання (Google Classroom, Workspace). Курси Google Teacher Center допомагають педагогам опанувати хмарні технології для ефективного управління освітнім процесом у закладах ПТО.
Cisco Networking Academy (NetAcad)	https://www.netacad.com/	Спеціалізована платформа для розвитку технічних навичок. Критично важлива для педагогів ІТ-напряму та технічних спеціальностей. Пропонує курси з кібербезпеки, Інтернету речей (IoT), мережевих технологій та Packet Tracer, що є стандартом галузевої підготовки.

Продовження табл. Ж.1

Назва платформи	Веб-адреса	Коротка характеристика
Всеосвіта	https://vseosvita.ua	Національна освітня екосистема. Окрім курсів підвищення кваліфікації, надає доступ до бібліотеки методичних матеріалів, конструкторів уроків та тестів. Дозволяє педагогам профосвіти обмінюватися досвідом, публікувати власні розробки та брати участь у фахових конкурсах.
Дія.Освіта	https://osvita.diia.gov.ua/	Державна платформа едьютейнменту (навчання через розваги). Містить освітні серіали з цифрової грамотності, профорієнтації та симулятори професій. Є стратегічним ресурсом для ознайомлення студентів з новими професіями на ринку праці та розвитку навичок підприємництва.
На Урок	https://naurok.com.ua	Освітній портал для професійного зростання педагогів. Пропонує вебінари та інтернет-конференції, що охоплюють теми інклюзії в професійній освіті, психології підліткового віку (основний контингент ПТО) та безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану.

АНОТАЦІЯ

наукової роботи під шифром: «*Неформальна освіта*»

Актуальність роботи полягає в тому, що сучасні трансформаційні процеси в освіті, зумовлені цифровізацією суспільства, динамічними змінами ринку праці та зростанням ролі безперервного навчання, актуалізують потребу в підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних до постійного професійного саморозвитку. У цих умовах традиційна система формальної освіти не завжди встигає оперативно реагувати на нові виклики, що зумовлює необхідність її доповнення ресурсами неформальної освіти. Інтеграція формальної та неформальної освіти розглядається як перспективний напрям модернізації професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, оскільки забезпечує поєднання системності академічної підготовки з гнучкістю, варіативністю та практичною спрямованістю неформального навчання.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.

Завдання дослідження – проаналізувати стан проблеми інтеграції формальної та неформальної освіти; визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови її реалізації; розробити критерії та показники перевірки рівня сформованості готовності здобувачів освіти до такої інтеграції; експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов.

Об'єкт дослідження - професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження - педагогічні умови інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Методика досліджень - для реалізації основних завдань дослідження використано такі теоретичні й емпіричні методи: аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, спостереження, опитування, анкетування та педагогічний експеримент.

Основні результати дослідження впроваджені в навчальний процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання зі спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)» на базі ННІ професійної освіти та технологій НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Результати наукової роботи **обговорено** на трьох Міжнародних (м. Суми, 5-6 грудня 2024 р.; м. Переяслав, 15-16 квітня 2025 р.; м. Кропивницький, 29 травня 2025 р) та трьох Всеукраїнських (м. Тернопіль, 25 квітня 2025 р.; м. Полтава, 16 грудня 2025 р.; м. Чернігів, 23 квітня 2026 р.) науково-практичних конференціях за матеріалами яких було **опубліковано** 6 тез: «Неформальна освіта як чинник підвищення ефективності навчання здобувачів вищої освіти» у зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 5-6 грудня 2024. С. 175–177); «Професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання у процесі інтеграції формальної та неформальної освіти» у зб. наук. пр. (м. Переяслав, 2025. С. 67–74); «Роль неформальної освіти в системі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання» у зб. матеріалів Всеук. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Тернопіль, 25 квітня 2025. С. 44–47); «Необхідність та можливості інтеграції формальної та неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання» у зб. матеріалів ХІХ-ї Міжнар. наук.-практичної онлайн-інтернет конф. (м. Кропивницький, 20 – 29 травня 2025. С. 221–223); «Потенціал неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання» у зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 2025. С.334–337); «Неформальна освіта як чинник професійного розвитку майбутніх педагогів» у зб. матеріалів ІІІ Всеукр. студ. наук.-практ. інтер.-конф. (м. Чернігів, 23 квітня 2026 р.).

Загальна характеристика наукової роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (35 найменувань), 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 48 сторінок, основний зміст – 30 сторінок. Робота проілюстрована одним рисунком.

Ключові слова: формальна освіта, неформальна освіта, інтеграція освіти, професійна підготовка, педагогічні умови, індивідуальна освітня траєкторія, майбутні педагоги професійного навчання.